

There's something rotten in the state of Belgium
**De liquidatie van de repressie en het Europese Verdrag
tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de
Fundamentele Vrijheden: de zaak-De Becker (1956-1962)**

Koen Aerts
(Universiteit Gent)

De vrijheid van eredienst, de vrije openbare uitoefening ervan, alsmede de vrijheid om op elk gebied zijn mening te uiten, zijn gewaarborgd, behoudens bestraffing van de misdrijven die ter gelegenheid van het gebruikmaken van die vrijheden worden gepleegd.

(Belgische grondwet, artikel 14, 7 februari 1831)¹

De democratie is altijd een broeinest van fascistten geweest omdat zij door haar speciale aard alle meningen tolereert ; het verdient aanbeveling om nu eindelijk restrictieve wetten te gaan maken: we moeten hier geen vrijheid tegen de vrijheid hebben.

(Jean-Paul Sartre, augustus 1945)²

1. Inleiding

Het *Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden* (EVRM) is in de eerste plaats opgesteld als een collectieve waarborg voor de nakoming van een aantal van de in de *Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens* (1948) geformuleerde rechten. Daarnaast gaat er ook een harmoniserende invloed vanuit, als feitelijk effect van de toepassing ervan³. Met het

---

¹ «Artikel 14», in 7 februari 1831 – Grondwet van België. Het gaat om het grondwetsartikel vóór de coördinatie van 1994 (*Belgisch Staatsblad*, 17 februari 1994), tegenwoordig artikel 19.

² Jean-Paul SARTRE, “Wat is een collaborateur?”, in *La République Française*, verschenen in New York, augustus 1945. Opgenomen in Jean-Paul SARTRE, *Revolutie en literatuur. Een keuze uit Situations 1938-1976* (Vertaald door Tom Grafdijk), Amsterdam, De Arbeiderspers, 1977, p. 171-172.

³ Jan DE BOER, “Spontane en institutionele harmonisatie”, in G.J.M. CORSTENS, W.J.M. DAVIDS, M.I. VELDT-FOGLIA (red.), *Europeanisering van het Nederlands recht: opstellen*

EVRM als hefboom stimuleren de *Europese Commissie voor Mensenrechten* en het *Europees Hof* met andere woorden de Europese integratie⁴. Dit gebeurde al zeer vroeg. De zaak-De Becker toont aan hoe zelfs nog maar de dreiging een Europese veroordeling op te lopen al radicaal kon ingrijpen op de nationale strafwetgeving.

Op 1 september 1956 diende de broodschrijver Raymond De Becker bij de Europese Commissie voor Mensenrechten een verzoekschrift in waarin hij beweerde dat de gevolgen van zijn veroordeling wegens collaboratie tijdens de Tweede Wereldoorlog een inbreuk waren op het EVRM⁵. Het was het tweede ooit door de Commissie aanvaarde individuele verzoekschrift, en de eerste keer dat een zaak aangaande de vrijheid van meningsuiting ter discussie stond⁶. Zijn klacht werd deels ontvankelijk verklaard en België zag zich genoodzaakt paal aan perk te stellen⁷. Deze bijdrage brengt in kaart waarom België, behorende tot de *founding fathers* van het verenigd Europa, gedagvaard werd voor de bestraffing van de collaborateurs met een totalitair regime, één dat het zelf niet zo nauw had genomen met de grondrechten die het democratisch Europa wel voorstond⁸. Wie was de verzoeker Raymond De Becker? Op welke wijze schond de Belgische Staat de bepalingen vervat in het EVRM? En allerm minst onbelangrijk: wat was de impact van de nog jonge Europese jurisdictie op de nationale wetgeving?

---

aangeboden aan Mr. W.E. Haak, Deventer, Kluwer, 2004, p. 146 ; Carel ASSER, Jan DE BOER, *Personen- en familierecht*, Deventer, Kluwer, 2006, p. 20-21.

⁴ Jan VELAERS, *De beperkingen van de vrijheid van meningsuiting*, Antwerpen, MAKLU Uitgevers, 1991, p. 364.

⁵ Verzoekschrift nr. 214/56, ingetkend op 4 september 1956. C. H. M. WALDOCK [President of the European Commission of Human Rights], "Request submitted by the European Commission of Human Rights referring the case of Raymond De Becker v. the Kingdom of Belgium to the European Court of Human Rights, 28/04/1960", in *European court of human rights, "De Becker" Case*, Strasbourg, Registry of the Court Council of Europe, 1962, p. 7-10 (Series B: Pleadings, oral arguments and documents).

⁶ Gordon L. WEIL, "The Evolution of the European Convention on Human Rights", in *The American Journal of International Law*, Vol. 57, No. 4 (Oct., 1963), p. 57.; Directorate General of Human Rights, *Case law concerning Article 10 of the European Convention on Human Rights*, Strasbourg, Council of Europe Publishing, 2001, p. 9-10 (Human rights files, N°18).

⁷ België had het EVRM op 14 juni 1955 geratificeerd, zonder enig voorbehoud. "4 november 1950 – Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden, ondertekend op 4 November 1950, te Rome", in *Belgisch Staatsblad*, 19/08/1955 ; "13 mei 1955 – Wet houdende goedkeuring van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden, ondertekend op 4 november 1950, te Rome, en van het Additioneel Protocol bij dit Verdrag, ondertekend op 20 maart 1952, te Parijs", in *Belgisch Staatsblad*, 19/08/1955.

⁸ Over het Belgisch Europeanisme tijdens het interbellum, zie bijvoorbeeld: Geneviève DUCHENNE, *Esquisses d'une Europe nouvelle. L'eupéisme dans la Belgique de l'entre-deux-guerres (1919-1939)*, Brussel, P.I.E. Peter Lang, 2008.

2. Raymond De Becker: *persona non grata*

De literatuurhistoricus Pierre Mason schreef in 1995:

[...] quant à Raymond De Becker, son histoire reste à écrire, car il semble que son passage du christianisme prophétique au fascisme virulent ait fait de lui un personnage non seulement sulfureux, mais tabou.⁹

Dat is waarschijnlijk ook de reden waarom De Becker, ondanks zijn intellectuele activiteiten als essayist, niet als gevierd Franstalig schrijver geboekstaafd staat. Niet enkel door zijn naoorlogse uiteenzettingen en interpretaties van Carl Gustav Jung, maar ook wegens zijn literaire activiteiten tijdens de jaren dertig kon hij in bepaalde artistieke kringen op nogal wat krediet rekenen¹⁰. Wanneer hij het onderwerp is van een Belgische publicatie, houdt ze echter voornamelijk verband met zijn collaboratie tijdens de Tweede Wereldoorlog¹¹. Vanaf december 1940 was hij immers officieel hoofdredacteur van de zogenaamde gestolen *Le Soir*¹². Hij bezorgde de krant een ietwat belgicistisch imago, gekoppeld aan revolutionaire ideeën waarbij het nationaal-socialisme als oplossing werd aangedragen voor de opbouw van een nieuwe orde in Europa¹³. Op vraag van de *Propaganda Abteilung* voerde deze *Le Soir* propaganda voor het Waalse Legioen, de arbeidsdienst en andere Duitse organismen¹⁴. In oktober 1943 werd De Becker door de Duitsers echter uit zijn functie ontheven¹⁵. De aanleiding was de publicatie van twee artikels met een uitgesproken belgicistische inslag. Ook zijn afkeurende uitspraken over de Groot-Germaanse redevoering van Léon Degrelle, in artikels enkele maanden eerder,

⁹ Pierre MASON, "Autour de Raymond De Becker", in *Bulletin des Amis d'André Gide: L'aventure du siècle 1914-1951*, XXIII, 105, 1995, p. 50.

¹⁰ In de jaren 1930 onderhield hij contacten met de invloedrijke Franse schrijver André Gide. In 1935 nam hij ook, op uitnodiging van Paul Desjardins, deel aan de *Décades de l'abbaye de Pontigny* die dat jaar gewijd waren aan het ascetisme. In de periode 1910-1939, met een onderbreking tussen 1914 en 1921, kwamen er jaarlijks een twintigtal letterkundigen, journalisten en academici (grote namen uit de Franse kunsten) gedurende tien dagen samen discussiëren. MASON, "Autour de Raymond De Becker...", p. 39-51.; Cécile VANDERPELEN-DIAGRE, *Ecrire en Belgique sous le regard de Dieu: la littérature catholique belge dans l'entre-deux-guerres*, Brussel, Editions complexe, 2004, p. 78-79 (Histoires contemporaines); Emmanuelle LOYER, "Intellectual Trajectories in the Twentieth Century: Circles, Lines and Detours", in *Contemporary European History*, 12, 3 (2003), p. 363.

¹¹ Zie bijvoorbeeld: Paul ARON en Cécile VANDERPELEN-DIAGRE, *Vérités et mensonges de la collaboration: trois écrivains racontent 'leur' guerre (Raymond De Becker, Félicien Marceau, Robert Poulet)*, Loverval, Labor, 2006.

¹² Jules GÉRARD-LIBLOIS en José GOTOVITCH, *L'an 40: la Belgique occupée*, Brussel, CRISP, 1971, p. 314.

¹³ Els DE BENS, *De Belgische dagbladpers onder Duitse censuur (1940-1944)*, Antwerpen, Nederlandsche Boekhandel, 1973, p. 344 (Mens en tijd. Verhandelingsen).

¹⁴ *Ibidem*, p. 102-103.

¹⁵ *Ibidem*, p. 341.

hadden kwaad bloed gezet. Na een kort verblijf in Genappe (Waals-Brabant) werd hem Hirrscheg in de Beierse Alpen als verplichte verblijfplaats toegewezen¹⁶.

Vanaf 9 mei 1945 was hij een Belgische gevangene verdacht van collaboratie met de vijand¹⁷. Schuldig bevonden aan collaboratie sprak de Brusselse krijgsraad op 24 juli 1946 zijn doodvonnis uit¹⁸. De veroordeling had ook automatisch het verlies van rechten tot gevolg zoals bepaald in artikel 123sexies van het Belgisch Strafwetboek. De Becker ging echter in beroep bij het Militair Gerechtshof te Brussel dat bij arrest van 14 juni 1947, rekening houdend met verzachtende omstandigheden, zijn doodstraf omzette in levenslange hechtenis. Het verlies van zijn rechten - waaronder het recht deel te nemen aan de exploitatie, het beheer, de redactie of het drukken of verspreiden van een dagblad of eender welke publicatie - bleef niettemin gehandhaafd. Drie jaar later herleidde een genademaatregel zijn levenslange vrijheidsberovende straf tot zeventien jaar gevangenschap en nog een jaar later, op 22 februari 1951, kwam hij voorwaardelijk vrij¹⁹. Hij mocht zich niet langer inlaten met politiek en moest zich binnen een maand na zijn vrijlating vrijwillig in Frankrijk vestigen. Zijn veroordeling - en het daaraan gekoppelde verval van rechten - verhinderde De Becker echter onder eigen naam het schrijverschap terug op te nemen.

3. Het verzoekschrift

Omdat zijn herhaalde verzoeken om in België te mogen verblijven en het verbod op het uitoefenen van zijn beroep op te heffen niet positief werden beantwoord, besloot De Becker hogerop te gaan²⁰. Op 4 september 1956 registreerde de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens het door hem ingediende verzoekschrift²¹. De klacht was tweeledig²². Hij vroeg erkenning: 1. van het recht om in België verblijf te houden én, 2. van het recht zijn ideeën uit te drukken met alle wettelijke middelen en in overeenstemming met de geest van het EVRM. De Becker verzocht de Commissie de Belgische regering uit te nodigen tot een minnelijke schikking en om - indien noodzakelijk - ondertussen bepaalde wettelijke stappen te ondernemen ten einde de maatregelen waartegen hij protesteerde op te heffen.

¹⁶ ARON en VANDERPELEN-DIAGRE, *Vérités et mensonges...*, p. 31 ; GÉRARD-LIBLOIS en GOTOVITCH, *L'an 40...*, p. 314.

¹⁷ ARON en VANDERPELEN-DIAGRE, *Vérités et mensonges...*

¹⁸ "Summary of the facts", in *European court...*, p. 21-23.

¹⁹ *Ibidem*, p. 23.

²⁰ *Ibidem*, p. 23-24.

²¹ Cf. voetnoot 5.

²² "Initial object of the Application", in *European court...*, p. 25.

3.1. De *de facto* ballingschap

De ballingschap was een straf uit het Ancien Régime, en kon ofwel tijdelijk ofwel levenslang uitgesproken worden. Terwijl de levenslang verbannen persoon eerloos burgerlijk dood werd verklaard en daarbij zijn nationaliteit verloor, ontnam men de tijdelijk verbannen persoon een aantal rechten en voordelen²³. De *Code Pénal* van 1810 voorzag het bij verschillende misdrijven nog als straf²⁴. Verbanning werd echter niet meer opgenomen in het Belgisch Strafwetboek van 1867²⁵. Niettegenstaande bestaan er wel verbanningen die niet als straf maar wel als politieke maatregel worden opgevat²⁶. Bij De Becker was het een voorwaarde om zijn invrijheidstelling van 22 februari 1951 te genieten. De Belgische regering wou daarmee voorkomen dat zijn verblijf in België bij een groot deel van de publieke opinie niet in goede aarde zou vallen en mogelijk spontane acties zou veroorzaken²⁷. Niets weerhield hem echter terug te keren naar België en de rest van zijn straf uit te zitten.

Volgens De Becker daarentegen was deze *de facto* ballingschap niet compatibel met artikel 5 van het EVRM²⁸. Dat artikel garandeert eenieder het recht op persoonlijke vrijheid en veiligheid, hetgeen ook de Belgische Grondwet onderschrijft²⁹. Ten tweede voerde hij aan dat het niet correspondeerde met artikel 9 van de op 10 december 1948 door de Algemene vergadering van de Verenigde Naties aangenomen *Universele verklaring van de Rechten van de Mens*. Dat artikel stelt heel duidelijk dat «Niemand zal onderworpen worden aan willekeurige arrestatie, detentie of verbanning.»³⁰ Deze laatste aanvechting van zijn *de facto* ballingschap was echter gebaseerd op een niet-bindende verklaring, en om die reden slechts een gezagsargument dat weinig zoden aan de dijk kon brengen. De Becker beweerde dat hij slechts onder morele druk had toegestemd om naar het buitenland te verhuizen, namelijk uit vrees dat de invrijheidstelling hem zou geweigerd worden en omdat men hem had doen geloven dat zijn ballingschap niet lang zou duren³¹. Dat engagement had hij gerespecteerd ten einde niet opnieuw in de gevangenis te belanden. Als een voorwaarde voor zijn invrijheidstelling kon deze *de facto* ballingschap echter wettelijk nog duren tot 14 juli 1973, de datum waarop hij

²³ “Bannissement”, in Edmond PICARD, N. D’HOFFSCHMIDT, Jules DE LE COURT, *Pandectes belges*, tome 12, 1884, p. 734.

²⁴ *Ibidem*, p. 736.

²⁵ *Ibidem*, p. 737.

²⁶ *Ibidem*, p. 737-738.

²⁷ “On the admissibility of the application”, in *European court...*, p. 43-44.

²⁸ “The Applicant’s original complaints”, in *European court...*, p. 23-24.

²⁹ «Artikel 7» in 7 februari 1831 – Grondwet van België. Het gaat om het grondwetsartikel vóór de coördinatie van 1994 (*Belgisch Staatsblad*, 17 februari 1994). Tegenwoordig is het artikel 12 dat de vrijheid van de persoon waarborgt.

³⁰ Voor een Nederlandstalige versie, zie <http://www.unhchr.ch/udhr/lang/dut.htm> (25 maart 2009).

³¹ “The Applicant’s original complaints...”, p. 24-25.

definitief in vrijheid zou worden gesteld³². Met het verzoekschrift aan de Commissie probeerde hij die situatie aan te vechten.

3.2. Artikel 123sexies

Artikelen 22 en 23 van de *Code civil* (1804) voorzagen de burgerlijke dood als straf. Deze *mort civile* had zo goed als dezelfde gevolgen als een natuurlijke dood³³. Het trof de juridische persoon van de veroordeelde opdat de maatschappij zich ervan kon losmaken³⁴. Ook de *Code Pénal* van 1810 verbond aan bepaalde veroordelingen een al dan niet beperkte burgerlijke dood³⁵. Terwijl de burgerlijke dood in Frankrijk pas in 1854 werd afgeschaft, bepaalde artikel 13 van de Belgische Grondwet echter op 7 februari 1831 al resoluut dat deze straf ophield te bestaan en bovendien niet opnieuw kon ingevoerd worden³⁶. Het « Nationaal Congres » - de eerste, voorlopige, wetgevende vergadering van België - vond het in strijd met de onvervreembare en onaantastbare rechten van de mens³⁷. Het herziene Belgisch Strafwetboek van 1867 voorzag niettemin - door toepassing van artikel 31 - bij alle arresten van veroordeling tot de doodstraf of tot dwangarbeid een levenslange ontzetting van een aantal rechten³⁸.

De tijdens de bezetting in Londen uitgevaardigde « Besluitwet op het verval van nationaliteit, het verlies en de opschorting van zekere rechten wegens in tijd van oorlog tegen de uitwendige veiligheid van den Staat bedreven misdrijf », voegde bovendien op 6 mei 1944 onder andere artikel 123sexies toe aan het Belgisch Strafwetboek³⁹. Hoewel het niet om een burgerlijke dood ging, werd het wel als een beschermingsmaatregel aanzien waarbij personen veroordeeld voor een misdrijf tegen de uitwendige veiligheid van de Staat werden uitgesloten « [...] van al de bedrijvigheden van het nationale leven waarin hun werking of hun invloed dit

³² *Ibidem*.

³³ Guillaume DUMONT, *La mort civile dans l'ancien droit. La fiction juridique d'une mort avancée*, Paris, Université Paris X-Nanterre, 2002, p. 3 (Mémoire de D.E.A. d'Histoire et Anthropologie Juridiques).

³⁴ DUMONT, *La mort civile...*, p. 11.

³⁵ Voor de integrale versie van de *Code Pénal*, zie http://ledroitcriminel.free.fr/la_legislation_criminelle/anciens_textes/code_penal_de_1810.htm (25 maart 2009). Artikel 18 liet toe om personen veroordeeld tot levenslange dwangarbeid of deportatie burgerlijk dood te verklaren.

³⁶ Het gaat om het grondwetsartikel vóór de coördinatie van 1994. Tegenwoordig is het artikel 18 dat de afschaffing van de burgerlijke dood voorschrijft; DUMONT, *La mort civile...*, p. 103.

³⁷ “Mort Civile”, in PICARD, D’HOFFSCHMIDT, DE LE COURT, *Pandectes belges*, tome 66, 1900, kol. 5088, nr. 2, p. 459.

³⁸ “8 juni 1867 – Strafwetboek”, in *Belgisch Staatsblad*, 9 juni 1867.

³⁹ “Besluitwet van 6 mei 1944 op het verval van nationaliteit, het verlies en de opschorting van zekere rechten wegens in tijd van oorlog tegen de uitwendige veiligheid van den Staat bedreven misdrijf”, in *Belgisch Staatsblad*, 2 september 1944.

gevaar zou kunnen vernieuwen. »⁴⁰

Artikel 123sexies was van toepassing op iedereen die tot een criminele straf was veroordeeld wegens misdrijf of poging tot misdrijf tegen de veiligheid van de Staat, bedreven in tijd van oorlog. Concreet kwam dat neer op een van rechtswege levenslange vervallenverklaring van een groot aantal rechten. De Becker, veroordeeld tot een criminele straf, was hierdoor onder andere van rechtswege levenslang vervallen verklaard van het recht om op eender welke wijze deel te nemen aan de exploitatie, het beheer, de redactie of het drukken of verspreiden van een dagblad of eender welke publicatie ; van het recht om deel te nemen aan de directie of het bestuur van elke culturele liefdadige of sportieve gebeurtenis of van alle openbare gemakkelikheden én van het recht om deel te nemen aan de exploitatie, het bestuur of, op eender welke wijze, aan de bedrijvigheid van elke onderneming die toneelvoorstellingen, cinematographie of radiouitzendingen voor doel heeft. Artikel 123nonies bepaalde bovendien dat degene die in weerwil van de vervallenverklaring of van de opschorting van rechten op eender welke wijze toch gebruik maakte van één van die rechten, gestraft werd met een maand tot twee jaar gevangenisstraf én met een geldboete van 10 000 tot 100 000 Belgische frank⁴¹.

Een nieuwe besluitwet, gepubliceerd in oktober 1945, verstrengde bovendien de wetgeving⁴². Voortaan betekende *elke* veroordeling wegens een misdrijf tegen de uitwendige veiligheid van de Staat een totale, levenslange en van rechtswege vervallenverklaring van de in artikel 123sexies opgesomde rechten. Bovendien was het ook mogelijk om niet-veroordeelden, mits gemotiveerde beslissing, hun rechten te laten vervallen. Ten slotte werd ook artikel 123nonies verruimd. De persoon die, ondanks de toepassing van artikel 123sexies, toch gebruik maakte van de vervallen rechten - rechtstreeks of via tussenpersoon - kon voortaan een gevangenisstraf van één jaar tot drie jaar oplopen én met een geldboete van 10 000 tot 100 000 Belgische frank bestraft worden. Voor De Becker, wiens zaak in beroep nog behandeld moest worden toen deze besluitwet rechtsgeldigheid kreeg, werd het des te minder aantrekkelijk om zich opnieuw op het schrijverschap te storten⁴³.

---

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² "Besluitwet van 19 september 1945 betreffende de epuratie in zake burgertrouw", in *Belgisch Staatsblad*, 1 oktober 1945.

⁴³ Na zijn veroordeling in tweede aanleg kwam er niettemin een nieuwe, dit keer milderende, wet met betrekking tot het verval van rechten. De « Wet van 14 juni 1948 betreffende de epuratie in zake burgertrouw » vulde artikel 123sexies terug in zoals de besluitwet van 6 mei 1944 dat deed. Personen veroordeeld tot een criminele straf konden echter geen aanvraag doen voor een opheffing of beperking van de door hen opgelopen vervallenverklaring zodat die wet voor De Becker weinig soelaas bracht. Vooraleer hij zijn verzoekschrift indiende, was er ten slotte nog een nieuwe verzachtende wet gestemd die de voorgaande wijzigde: de « Wet van 29 februari 1952 tot wijziging van de wet van 14 juni 1948 betreffende de epuratie inzake burgertrouw ». Ook ditmaal bleef De Becker uitgesloten van de milderende bepalingen.

Daarenboven was het verval van deze rechten niet vatbaar voor een strafverminderende maatregel. Het recht van genade is immers enkel toepasselijk op straffen, niet op de ten gevolge van een veroordeling vervallen rechten⁴⁴. De door de naoorlogse wetgeving ingevoerde artikelen werden als een veiligheidsmaatregel opgevat. Op die manier omzeilde men het legaliteitsbeginsel zoals vastgelegd in artikel 2 van het Strafwetboek. Dat artikel sluit onder het motto *nullum crimen, nulla poena sine praevia lege poenali* een retroactieve strafvordering uit. De toepassing van artikel 123sexies was wegens het civielrechterlijk karakter perfect toepasbaar op misdrijven begaan vóór de wettelijke installatie van de bepalingen terzake. De vervallenverklaring moest bovendien niet uitgesproken worden, maar geschiedde van rechtswege.

De enige mogelijkheid om de vervallenverklaring teniet te doen, was een aanvraag tot eerherstel. Concreet doet eerherstel voor de toekomst, ten aanzien van de veroordeelde, al de uitwerkingen van de veroordeling ophouden, onverminderd de verkregen rechten van derden⁴⁵. De « Wet op de eerherstelling in strafzaken » van 25 april 1896 stipuleert dat men pas in aanmerking komt voor een aanvraag tot eerherstel wanneer er vijf jaren verlopen zijn, hetzij sinds de voorwaardelijke veroordeling, hetzij sinds het ophouden van de straf⁴⁶. In het geval van een voorwaardelijke invrijheidstelling zou de termijn van vijf jaar beginnen lopen op de dag waar de invrijheidstelling definitief is geworden⁴⁷. Door deze wet, gewijzigd door de besluitwet van 25 februari 1947 en de wet van 8 februari 1954, zou De Becker pas in 1978 een aanvraag tot eerherstel kunnen indienen, vijf jaren na zijn definitieve invrijheidstelling⁴⁸.

Gebundeld met zijn klacht tegen de *de facto* ballingschap was dit de reden waarom hij zich tot de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens wendde. De toepassing van artikel 123sexies werd concreet aangevochten enerzijds op basis van artikel 7, en anderzijds artikel 10 van het verdrag⁴⁹. Net als artikel 2 van het Belgisch Strafwetboek omschrijft artikel 7 het legaliteitsbeginsel, kortweg: geen

⁴⁴ “Grâce et commutation de peine”, in PICARD, D’HOFFSCHMIDT, DE LE COURT, *Pandectes belges*, tome 48, 1894, kol. 998, nr. 2.

⁴⁵ “Artikel 7 van de Wet van 25 april 1896 op de eerherstelling in strafzaken”, in *Belgisch Staatsblad*, 29 april 1896. De titels, graden, openbare ambten, bedieningen en betrekkingen waarvan de veroordeelde werd afgezet, kunnen niet terug verkregen worden. De erfonwaardigheid van de veroordeelde blijft evenzeer bestaan. Verder belet eerherstel noch het proces tot echtscheiding of tot scheiding van tafel en bed, noch het proces tot schadevergoeding, die op de veroordeling gegrond zijn.

⁴⁶ “Wet van 25 april 1896 op de eerherstelling in strafzaken”, in *Belgisch Staatsblad*, 29 april 1896. In geval van recidive bij criminele en correctionele misdrijven is de termijn tien jaar.

⁴⁷ “Réhabilitation pénale”, in PICARD, D’HOFFSCHMIDT, DE LE COURT, *Pandectes belges*, tome 85, 1906, p. 960.

⁴⁸ “On the admissibility of the application...”, p. 50.

⁴⁹ “The Applicant’s original complaints...”, p. 24.

straf zonder wet⁵⁰. Artikel 10 van het verdrag waarborgt de vrijheid van meningsuiting, een principe dat eveneens onderschreven wordt door de Belgische Grondwet⁵¹. Formeel was de Belgische wetgeving dus in orde met de bepalingen omtrent de veiligheid en vrijheid van de persoon, het legaliteitsbeginsel en de vrijheid van meningsuiting - conform het EVRM. Het was aan de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens om uit te maken of de zaak-De Becker een behandeling voor het Hof behoeftte.

4. Welke elementen uit de klacht waren gegrond?

4.1. De eerste partiële beslissing

De Commissie kon een zaak pas in behandeling nemen nadat alle nationale rechtsmiddelen waren uitgeput, overeenkomstig de beginselen van algemeen erkend internationaal recht, en binnen een termijn van zes maanden na de datum van de definitieve nationale beslissing. Voor het eerste deel van de klacht, de *de facto* ballingschap, betwistte de Belgische regering niet dat De Becker zijn best had gedaan om de verplichting in het buitenland te verblijven ongedaan te maken⁵². Over de termijn was er wel discussie tussen beide partijen. De Becker beweerde op 3 juni 1956 op de hoogte gebracht te zijn van de aanvaarding door de Belgische regering van het individueel klachtrecht⁵³. In deze context zou hij de termijn gerespecteerd hebben. De Belgische regering daarentegen beweerde dat de termijn liep vanaf 12 oktober 1953, de datum waarop de minister van Justitie aan De Becker had meegedeeld dat hij nog steeds gebonden was aan zijn belofte in het buitenland te verblijven, maar dat de mogelijkheid bestond zijn domicilie in België te vestigen⁵⁴. De plenaire Commissie hield met dit alles echter geen rekening. Ze besloot op 19 juli 1957 in een partiële beslissing de klacht met betrekking tot de *de facto* ballingschap onontvankelijk te verklaren, immers: « [...] the right of an individual to reside within the territory of his own State is not as such guaranteed under any of the provisions of the Convention [...] »⁵⁵.

⁵⁰ “Article 7 – No punishment without law”, in Council of Europe, *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, as amended by Protocol No. 11*, Rome, 4.XI.1950, p. 6 (European Treaty Series – No. 5).

⁵¹ “Article 10 – Freedom of expression”, in Council of Europe, *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, as amended by Protocol No. 11*, Rome, 4.XI.1950, p. 7 (European Treaty Series – No. 5). “Artikel 14”, in 7 februari 1831 – *Grondwet van België*. Het gaat om het grondwetsartikel vóór de coördinatie van 1994, huidig artikel 19.

⁵² “On the admissibility of the application...”, p. 42.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 43.

⁵⁵ “Examination by the Plenary Commission of the admissibility of the Application”, in *European court...*, p. 27.; “On the admissibility of the application...”, p. 44.

Wat de toepassing van artikel 123sexies van het Belgisch Strafwetboek betreft, besliste de plenaire Commissie ze in het licht van artikel 7 - het legaliteitsbeginsel - van het EVRM onontvankelijk te verklaren⁵⁶. De Becker stelde dat artikel 123sexies retroactief was toegepast voor feiten die hij tussen 1940 en 1943 had begaan⁵⁷. Volgens de Belgische regering waren de door dat artikel ingevoerde bekwaamheden echter geen straf maar:

[...] security measures of a civil nature, designed to purge the public life of the country and safeguard its spiritual heritage and not to punish the unworthy conduct of those who, in wartime, had been instrumental in placing their homeland in danger.

De Commissie stelde daarop dat de invoer van artikel 123sexies binnen de uitzonderingen viel geformuleerd in paragraaf 2 van artikel 7 van het EVRM. Het verbod « geen wet zonder straf », staat immers niet in de weg aan het vonnis en de straf van iemand die schuldig is aan een handelen of nalaten, hetwelk ten tijde dat het handelen of nalaten geschiedde, een misdrijf was overeenkomstig de algemene rechtsbeginselen welke door de beschaafde volken worden erkend⁵⁸. Net als bij de *de facto* ballingschap werd dit deel van de klacht niet ontvankelijk verklaard conform de bepalingen van het EVRM. De comptabiliteit van artikel 123sexies met artikel 10 van het EVRM werd daarentegen wel betwist. Over dat deel van de klacht werd uitspraak gedaan in een tweede partiële beslissing.

4.2. De tweede partiële beslissing

Op 9 juni 1958 verklaarde de plenaire Commissie het verzoekschrift ontvankelijk in zoverre « it disputes the compatibility of Article 123 sexies of the Belgian Penal Code with Article 10 of the Convention, in regard to the period subsequent to 14th June 1955 [de datum waarop België het verdrag had geratificeerd]. »⁵⁹ De discussie tussen beide partijen over de termijn van zes maanden was gecounterd door de beslissing van de Commissie die stelde dat :

[...] the Applicant finds himself in a continuing situation in respect of which he claims to be the victim of a violation of the right to freedom of expression guaranteed by Article 10 of the Convention and that the Application, insofar as it concerns this situation continuing after 14th June 1955 [...] ⁶⁰.

Net als bij het dispuut over de termijn erkende de Commissie ook de uitputting van

⁵⁶ “Examination by the Plenary Commission of the admissibility ...”.

⁵⁷ “On the admissibility of the application...”, p. 59-60.

⁵⁸ “Article 7 – No punishment without law”, in Council of Europe, *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, as amended by Protocol No. 11*, Rome, 4/11/1950, p. 6 (European Treaty Series – No. 5).

⁵⁹ “Examination by the Plenary Commission of the admissibility ...”, p. 30.

⁶⁰ “On the admissibility of the application...”, p. 49.

alle nationale rechtsmiddelen⁶¹. Omdat het Belgische Hof van Cassatie enkel de feitelijke appreciatie van de rechter in laatste aanleg beoordeelt, met andere woorden nagaat of het recht juist is toegepast, kon dat Hof De Becker niet verder helpen. Het Militair Gerechtshof te Brussel had volgens de Commissie artikel 123sexies immers correct toegepast. De Becker wees er in een brief van 19 november 1956 aan het secretariaat van de Commissie bovendien al op dat in een gelijkaardige zaak een verbreking van de veroordeling door het Hof van Cassatie was geweigerd⁶². Volgens de Commissie kon de comptabiliteit van de toepassingen van artikel 123sexies met de bepalingen van artikel 10 uit het EVRM betwist worden. Dat artikel garandeert voor iedereen het recht op vrijheid van meningsuiting⁶³.

De voorzitter stelde na de stemming van deze tweede partiële beslissing dat er een Sub-Commissie van zeven leden gevormd moest worden, belast met het onderzoek ten gronde en de poging tot een minnelijke schikking⁶⁴. Anderhalf jaar later, besloot de Sub-Commissie op 15 en 16 december 1959 het onderzoek naar de feiten, alle inspanningen ten spijt, als beëindigd te beschouwen en de pogingen tot een minnelijke schikking op te geven⁶⁵. De verschillende (contra-) memories en mededelingen van beide partijen noch een tegensprekelijk debat voor de Sub-Commissie op 17 maart 1959 hadden een oplossing dichterbij gebracht⁶⁶. Hierop besliste de Commissie op 31 maart 1960 de zaak aanhangig te maken bij het Hof. De rechters werden geloot en de voorbereidingen getroffen. Tot een uitspraak ten gronde kwam het echter niet.

Het Belgisch Staatsblad publiceerde op 1 juli 1961 de «Wet van 30 juni 1961 betreffende epuratie inzake burgertrouw», in België beter bekend als de Wet-Vermeulen, vernoemd naar de toenmalige socialistische minister van Justitie Piet Vermeulen die het ontwerp op 1 juni 1961 had ingediend⁶⁷. De wet voorzag onder andere dat personen veroordeeld tot een vrijheidsstraf van tien tot en met twintig jaar aan de rechtbanken het volledig of gedeeltelijk herstel in hun rechten konden aanvragen, met uitzondering weliswaar van het recht om te stemmen, te kiezen en verkozen te worden. De Becker, veroordeeld tot levenslang, kwam hiervoor in aanmerking omdat de zwaardere straffen werden gelijkgeschakeld met de strafmaat

⁶¹ *Ibidem*, p. 52.

⁶² *Ibidem*, p. 49.

⁶³ Voor de volledige versie zie: "Article 10 – Freedom of expression", in Council of Europe, *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, as amended by Protocol No. 11*, Rome, 4/11/1950, p. 7 (European Treaty Series – No. 5) [Nederlandse vertaling].

⁶⁴ "Examination by the Plenary Commission of the admissibility...", p. 30.

⁶⁵ "Examination of the Application by the Sub-Commission", in *European court...*, p. 39.

⁶⁶ Voor een uitgebreide toelichting van de procedure en rapportage van de inhoud, zie "Examination of the Application by the Sub-Commission...", p. 31-39 ; "Efforts to reach a friendly settlement...", p. 63-82.

⁶⁷ Parlementaire Documenten, Senaat, *Wetsontwerp betreffende de epuratie inzake burgertrouw*, 1 juni 1961, nr. 30.

waar ze door een genademaatregel toe zijn verminderd. Op 5 oktober 1961 bezorgde de advocaat van De Becker aan de leden van de Europese Commissie een brief waarin hij te kennen gaf dat de nieuwe wet volgens hem artikel 123sexies compatibel maakte met het EVRM⁶⁸. De Becker vond het daarom niet langer nodig verder te gaan met de zaak en trok bijgevolg zijn verzoekschrift in. Zonder een uitspraak te doen over het betwiste artikel 123sexies schrapte het Hof bij arrest van 27 maart 1962 uiteindelijk de zaak van de rol⁶⁹.

5. De Wet van 30 juni 1961: een *deus ex machina*

5.1. Een Europees project?

Voorafgaand aan de dag van de algemene stemming van zijn wetsontwerp, had de minister van Justitie beweerd dat de herziening van artikel 123sexies al hangende was sinds 1956, « et non pas à la pression d'une instance internationale »⁷⁰. Het eerste deel van zijn uitspraak klopt ongetwijfeld, meer nog, al in 1949 was er een wetsvoorstel in de Kamer ingediend, gevolgd door een ontwerp in de Senaat twee jaren later⁷¹. In 1955 volgde nog een wetsvoorstel, en weerom twee jaar later een wetsontwerp⁷². Al die initiatieven waren echter afgevoerd of gestrand in een eerder beperkte wetswijziging door de onmogelijkheid tot een politiek vergelijk te komen tussen voor- en tegenstanders van een verzachting van de bestrafing van de collaboratie. De christen-democratische partij bevond zich - samen met de nog kleine Vlaams-nationalistische Volksunie - in die eerste categorie, terwijl de grootste tegenstanders eerder in de socialistische en communistische partij terug te vinden waren. Bij de liberalen waren de meningen genuanceerder, en vaak van pragmatische aard (bijvoorbeeld wat de vervolging van economische collaboratie betreft). Die links-rechts polarisatie werd in de jaren 1950 bovendien langzaam doorkruist door een meer communautaire, waarbij de Vlaams-katholieke achterban zich voluit inschreef voor de identificatie met de vervolging van de collaboratie, terwijl de Franstalige katholieke opinie niet verzaakte aan het Belgisch

⁶⁸ "Letter from the Secretary of the Commission to the Register of the Court", in *European court...*, p. 254-255.

⁶⁹ Application n°214/5, *Case of De Becker vs. Belgium*, Strasbourg, 27 March 1962.

⁷⁰ Parlementaire Handelingen, Kamer, 28 juni 1961, p. 12.

⁷¹ Parlementaire Documenten, Kamer, *Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 14 juni 1948 betreffende de epuratie inzake burgertrouw*, 2 februari 1949, nr. 162; Parlementaire Documenten, Senaat, *Ontwerp van wet houdende wijziging van artikel 123sexies van het Wetboek van Strafrecht*, 8 maart 1951, nr. 198.

⁷² Parlementaire Documenten, Senaat, *Wetsvoorstel betreffende de epuratie in zake burgertrouw*, 29 november 1955, nr. 28; Parlementaire Documenten, Senaat, *Wetsontwerp betreffende de epuratie inzake burgertrouw*, 15 januari 1957, nr. 88.

patriottisme⁷³. Het parlement kon nooit alle geesten op één lijn krijgen en werd bovendien scherp in het oog gehouden door de verzets- en vaderlandslievende verenigingen die zich vrijwel altijd uitspraken tegen elke vorm van verzachting van de bestraffing. Tot tweemaal toe (in 1948 en 1952) was een minister van Justitie al tot abdicatie gedwongen naar aanleiding van individuele clementiemaatregelen jegens veroordeelde collaborateurs⁷⁴. In die wetenschap leek het weinig waarschijnlijk dat een regering plotsklaps de verantwoordelijkheid zou willen nemen voor een verregaande algemene maatregel, zeker wanneer die regering was samengesteld uit zowel voor- als tegenstanders van een verzachting.

Dat de rooms-rode regering Lefèvre (°25 april 1961 - †24 mei 1965) nu wel bereid werd gevonden de ban te doorbreken, heeft niets te maken met een gedeelde opvatting over de finaliteit van de bestraffing van de collaboratie maar wel met de realpolitieke overweging dat een veroordeling door het Europees Hof het Belgisch imago niet ten goede zou komen. De vertegenwoordiger van de Belgische regering voor het Hof benadrukte weliswaar dat het een foute veronderstelling was te denken dat de wet van 30 juni 1961 gestemd werd « only because Belgium recognised that it was guilty of a violation of the Convention », maar zowel de inhoud van de debatten als de spoed waarmee het ontwerp door het parlement is gejaagd, wijst op een duidelijke invloed van de Europese instellingen⁷⁵.

Niettegenstaande zijn latere beweringen in de Kamer had minister Piet Vermeylen het door hem ingediende wetsontwerp immers al verantwoord met de woorden dat:

De vervallenverklaringen betreffende het recht om zich uit te drukken in andere zaken dan in politieke, worden opgeheven om de huidige toestand in overeenstemming te brengen met het Verdrag betreffende de Rechten van de Mens.⁷⁶

Ook het verslag van de senaatscommissie voor justitie getuigde van de dringende wil tot aanpassing van de wetgeving om toch maar geen veroordeling door het Europees Hof op te lopen⁷⁷.

---

⁷³ Pieter LAGROU, “Welk Vaderland voor de Vaderlandslievende verenigingen? Oorlogsslachtoffers en verzetsveteranen en de nationale kwestie, 1945-1958”, in *Bijdragen tot de Eigentijdse Geschiedenis*, nr. 3, 1997, p. 157-160.

⁷⁴ Zie hierover Koen AERTS, “De Kroon ontbloot. Genadeverlening bij de doodstraf tijdens de zuiveringen na de Tweede Wereldoorlog”, in *Bijdragen tot de Eigentijdse Geschiedenis*, nr. 17, 2006, p. 15-47. In 1948 was de positie van de christen-democratische minister van Justitie Paul Struye niet langer houdbaar na de genadeverlening van twee ter dood veroordeelde collaborateurs. Enkele jaren later zag zijn partijgenoot, Joseph Pholien, zich eveneens genoodzaakt af te treden na de hevig bekritiseerde genadeverlening van een ter dood veroordeelde collaborateur en de vrijlating van een ander.

⁷⁵ “Hearing of the 19th february 1962”, in *European court...*, p. 298.

⁷⁶ Parlementaire Documenten, Senaat, *Ontwerp van wet betreffende de epuratie inzake burgertrouw*, 1 juni 1961, nr. 30, p. 3.

Tussen de indiening van het ontwerp (1 juni 1961) en de publicatie in het *Staatsblad* (1 juli 1961) zit welgeteld één maand. Het ontwerp is in die korte periode in beide kamers behandeld, door de respectieve commissies van justitie onderzocht én gestemd. Eén van de tegenstemmers, de liberale volksvertegenwoordiger Herman Vanderpoorten, had tijdens de algemene behandeling van het ontwerp er al op gewezen dat de « nakende beslissing van het Europees Hof » een « nauwkeurig onderzoek vanuit zuiver juridisch oogpunt, vanuit technisch oogpunt en vanuit menselijk oogpunt » onmogelijk had gemaakt⁷⁸. Die uitspraak was niet gratuite. De senaatscommissie had ook al aangegeven dat het parlement in de beperkte voorziene tijd de wet niet grondig kon herzien⁷⁹. Maar de regeringsverklaring was manifest geweest: « In verband met de oplossing van het vraagstuk van de repressie, zal het wetsontwerp op artikel 123sexies van het Wetboek van Strafrecht aangepast worden. »⁸⁰ De wijziging diende bijgevolg gestemd vóór het parlementair verlof indien België een veroordeling door het Europees Hof wou voorkomen. Terwijl het parlement de voorbije jaren nooit een definitieve consensus bereikte, werd de klus nu op één maand geklaard.

5.2. De liquidatie van de bestraffing van de collaboratie?

De wet was een belangrijke, zonet de belangrijkste, maatregel in de liquidatie van de repressie. Omdat ze in de eerste plaats werd afgemeten op de zware veroordeling van De Becker, veroordeeld tot levenslange hechtenis en bij genadebesluit herleid tot 17 jaar, had de aanpassing van artikel 123sexies sowieso ook gunstige gevolgen voor de personen die tot een mindere straf veroordeeld waren. Hoewel België na de Tweede Wereldoorlog voor collaboratie met de vijand nooit amnestie verleende, wordt de Wet-Vermeulen wel eens gekwalificeerd als een « oneigenlijke amnestiewet »⁸¹. Behalve 52 778 individuele strafrechterlijke veroordelingen die het verval van rechten tot gevolg hadden, hadden daarnaast ook 20 652 personen zonder veroordeling hun rechten verloren. Voor zover men nog niet op eigen initiatief via een procedure tot eerherstel in hun rechten hersteld was, voorzag de nieuwe wet dat al degenen die zonder strafrechtelijke veroordeling vervallen waren verklaard van hun rechten automatisch in alle rechten hersteld werden. Dit gold ook voor degenen die ten gevolge van een correctionele veroordeling veroordeeld waren tot een

⁷⁷ Parlementaire documenten, Senaat, *Ontwerp van wet betreffende de epuratie inzake burgertrouw. Verslag namens de commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer Rolin*, 8 juni 1961, nr. 50, p. 2.

⁷⁸ Parlementaire Handelingen, Kamer, 28 juni 1961, p. 20.

⁷⁹ Parlementaire documenten, Senaat, *Ontwerp van wet betreffende de epuratie inzake burgertrouw. Verslag namens de commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer Rolin*, 8 juni 1961, nr. 50, p. 3.

⁸⁰ Parlementaire Handelingen, Senaat, 2 mei 1961, p. 31.

⁸¹ Vlaamse Raad, Documenten, *Verslag namens de werkgroep belast met het opmaken van een inventaris van de sociale en menselijke gevolgen voor de slachtoffers van de oorlog, met name ook van de Spaanse burgeroorlog en voor de getroffen van de repressie- en epuratiwetgeving*, 14 november 1984, nr. 290, p. 98 e.v.

gevangenisstraf van 3 jaar of minder (22 738 personen), of van wie de straf door genade herleid was tot die strafmaat. Personen veroordeeld tot een vrijheidsstraf van 3 tot 10 jaar konden hetzelfde bekomen indien ze een verzoekschrift indienden waarin ze verklaarden de wetten van het Belgische volk getrouw te zullen nakomen. Men mocht echter niet meer in hechtenis of voortvluchtig zijn, en de personen veroordeeld tot een vrijheidsstraf van meer dan vijf jaar konden geen ontheffing bekomen van het recht te stemmen, te kiezen en verkozen te worden. Zoals aangegeven gold deze laatste clausule ook voor de categorie waarin De Becker zich bevond (10 jaar tot 20 jaar). Ten slotte konden ook personen veroordeeld tot een vrijheidsstraf van meer dan twintig jaar aan de rechtbanken het volledig of gedeeltelijk herstel aanvragen van enkele rechten, maar - opmerkelijk genoeg - niet van het recht om « op eender welke wijze deel te nemen hetzij aan de exploitatie, het beheer, de redactie of het drukken of verspreiden van een dagblad of eender welke publicatie. »⁸² Dit wijst er andermaal op dat de wet zeer intentioneel en louter als antwoord op het verzoekschrift van De Becker was opgesteld, ten einde een Europese veroordeling te vermijden. Verder wou men niet gaan. Officiële cijfers zijn schaars maar de nieuwe wet voorzag dat theoretisch al minstens 43 390 personen automatisch in hun rechten werden hersteld⁸³. In werkelijkheid ligt dat getal ongetwijfeld hoger omwille van de zwaardere veroordelingen die bij genadebesluit herleid zijn tot 3 jaar of minder. Einde 1983 waren er nog tussen de 600 en 650 personen geheel of gedeeltelijk vervallen van de rechten van artikel 123sexies. Concrete cijfergegevens tot op de dag van vandaag ontbreken. Deze wet is alleszins de meest ingrijpende maatregel geweest in zijn genre, i.c. ter liquidatie van de bestraffing van de collaboratie. Ze deed bovendien als het ware de deur dicht voor verdere toegevingen aan het adres van veroordeelde collaborateurs en hun pleitbezorgers, die zich voornamelijk aan Vlaamse zijde bevonden. De amnestie-eis, zowel op straat als in het parlement veelvuldig gedeclameerd, werd nooit beantwoord.

6. Conclusie

Door de ratificatie van het EVRM en de erkenning van het individueel klachtrecht had België zich geëngageerd de toepassing ervan na te komen. Haar Europese aspiraties stonden buiten kijf⁸⁴. Met ronkende namen als Gustave Rolin-Jacquemyns

---

⁸² Paragraaf 5 van artikel 4 van de Wet van 30 juni 1961 bepaalde immers dat deze categorie enkel het volledig of gedeeltelijk herstel konden aanvragen in de rechten genoemd in nummer 6 tot 9 van paragraaf 1 van artikel 123sexies. Men bleef dus uitgesloten van het onder nummer 5 vernoemde recht, om «op eender welke wijze deel te nemen hetzij aan de exploitatie...».

⁸³ Vlaamse Raad, Documenten, *Verslag namens de werkgroep ...*, p. 116.

⁸⁴ Tekenend daarvoor is volgende passage uit de regeringsverklaring van het kabinet Lefèvre, op 2 mei 1961: « Il [de Belgische regering] souhaite une fusion des différents exécutifs européens et participera aux travaux de l'Assemblée européenne, dont il souligne

(1835-1902) kende België bovendien een rijke traditie van internationale rechtsvergelijking⁸⁵. Terwijl voornoemde in 1871 nog optekende dat men onder vrijheden rechten verstaat « die zoodanig met onze natuur en onze waardigheid als mensch verbonden zijn, dat zij er, om zoo te zeggen een wezenlijk deel van maken, en dat het niet mogelijk is er aan te raken zonder onze individuele zelfstandigheid in gevaar te brengen », had uitgerekend Henri Rolin, de zoon van zijn broer, tijdens de Tweede Wereldoorlog in Londen meegewerkt aan de creatie van artikel 123sexies⁸⁶. Geheel in de sfeer van de geciteerde uitspraak van Jean-Paul Sartre wilde die verstrengde strafwetgeving verhinderen dat collaborateurs na de Tweede Wereldoorlog nog de kans zouden krijgen hun oude ideeën te verkondigen.

Behalve enkele kleine milderingen bleven de beperkingen bepaald door artikel 123sexies lange tijd bestaan, de ingediende wetsontwerpen en –voorstellen ten spijt. De Belgische wetgevende macht kon zelf niet tot een consensus komen over een thema dat het land in twee kampen verdeelde. Pas met de dreiging veroordeeld te worden door het Europees Hof, werd de Belgische strafwetgeving in zeven haasten aangepast conform de bepalingen in het EVRM. Dat het op een draf door het parlement geraakte, is een bewijs van de harmoniserende kracht van het nog jonge EVRM, niet enkel wegens de feitelijke aanpassing van de nationale strafwetgeving maar ook omdat het ingreep op een kwestie waar de Belgische wetgever voorheen tevergeefs op stormliep. Wat de regering Lefèvre ook mocht beweren, de wet-Vermeulen is daarom eerder een Europese constructie dan een Belgische. Via de hefboom van het EVRM leidde het verzoekschrift van De Becker uiteindelijk tot een grote doorbraak, zonet de grootste, in het debat over de bestraffing van de collaboratie. Met de woorden van een Europees commissielid was de totstandkoming van de wet :

[...] an encouraging sign of the effective functioning of our institutions, considering that the reform introduced into Belgian legislation, whatever judgment the Court and the Commission may pass on it in relation to the Convention and to the present case, would appear not entirely unrelated to the Commission's proceedings following the Application by Mr. Raymond De Becker.⁸⁷

---

l'importance. Son objectif reste la réalisation de l'Europe unie. Il est donc disposé à collaborer à toute relance européenne dans le domaine politique.» Parlementaire Handelingen, Senaat, 2 mei 1961, p. 28.

⁸⁵ Het *Institute of International Law*, opgericht op 8 september 1873 in Gent, was één van de geesteskinders van Gustave Rolin-Jacquemyns (http://www.idi-iil.org/idiE/navig_history.html [25 maart 2009]).

⁸⁶ Gustave Rolin-Jacquemyns, *Voordrachten over de grondwet. Het grondgebied, de grondwettelijke vrijheden*, Gent, Willemsfonds, 1871, p. 115.

⁸⁷ "Hearing of the 3rd July 1961", in *European court...*, p. 199.